

Վ. Ա. ԽՃԱՆ ԵՒ Թ. ԱՂՈՒՄ ԵՐԱՆԱԾՆՈՐՀ Տ. ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐԷԻ

Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարքի առողջական վիճակը 1980 Օգոստոսէն սկսեալ դադրած էր բնականոն ըլլալէ, երբ ոճրագործի մը ձեռքով գլխու հարուածը ստացաւ: Իր առողջական վիճակի անկանոնութիւնը աւելի ակնյայտ դարձաւ երբ չորս տարիներ առաջ սրտի փոքր տազնապ մը ունեցաւ: Տարին երկու առիթներով Լոնտոն կ'երթար ընդհանուր քննութեան համար:

Օրումը մը պատմութիւնը

Նկատելի էր որ Սրբազանը իր մահուան օրը այլանդակ դէմք մը ունէր եւ մանաւանդ քունը կը նուաճէր իր աչքերը եւ ծանր խռտոց մը կը քաշէր:

Կէսօրը անց ժամը 12.30ին, Յարաբերական Դիւանի Քարտուղար Պր. Գէորգ Հինգլեան, նկատելով Պատրիարք Սրբազան շօր այլանդակ դէմքը եւ խօսակցութիւնը բժիշկ կանխած ու նաեւ հեռաձայնած է Գերշ. Լուսարարապետ Սրբազան շօր, որ անմիջապէս Պատրիարքարան փութացած էր: Սրբազան Պատրիարք շօր սրտի մասնագէտ Տրթ. Ամատ ժամանակին կը հասնի եւ ջերմութիւնը քննելով կը յայտնէ թէ 39 աստիճան է եւ եղածը պարզ պաղառութիւն մըն է: Անհրաժեշտ դեղերը գրելով՝ բժիշկը կը մեկնի:

Ժամը 3.30ին Լուսարարապետ Սրբազանը, Տ. Հմայեակ Եպս., Տեարք Սեդրաք Պալեան եւ Գէորգ Հինգլեան Սրբազան Պատրիարքի մօտն էին, որ իր սովորական խօսակցութեան մէջն էր, սակայն ժամանակ առ ժամանակ աչքերը գոցելով խռտոց մը կը հանէր: Ապա կ'արթննար եւ կրկին իր սովորական կատակներուն եւ խօսակցութեան կ'անցնէր:

Ժամը 7.30ին, Պատրիարքը Տիար Պալեանէն խնդրեց որ «Տըլէ Եմամ»ը երգէ: Ինք կը փորձէր ընկերանալ երգին, սակայն իր աչքերը կը գոցուէին: Ներկաները մի քանի առիթներով կը խնդրեն որ անկողին անցնի, սակայն ինք միշտ մերժողական պատասխան կու տայ: Ժամը 7.55ին, երբ

կրկին աչքերը կը գոցուէին, շուրջիններուն կ'ըսէ. «Դուք ալ գացէ՛ք հանգստացէ՛ք, ես ալ քիչ մը երկնամ»: Ներկաները կը մեկնին:

Ժամը 8.40ին, երբ Պր. Գ. Հինգլեան Պատրիարքին ննջարանը կ'երթայ բժիշկին յանձնարարած դեղերը տալու, Պատրիարք Սրբազանը կը տեսնէ տախտակամածին վրայ: Անմիջապէս շտապ օգնութիւն կը կանչէ ու կը հեռաձայնէ Լուսարարապետ Սրբազանին: Շտապ օգնութիւնը բժիշկով եւ բոյժ քոյրերով անմիջապէս կը ժամանէ եւ յետ քննութեան բժիշկը կը յայտնէ թէ «սրտի կաթուածով մահացած է»:

Նոյն ժամանակ արդէն լուր տրուած էր տեղւոյս Յրանսական հիւանդանոցի բժշկապետ Տրթ. Ապտալա Խուրիի, որ ժամանեց եւ քննութեամբ մը հաստատեց «սրտի կաթուած» ըլլալը:

Ստորեւ կու տանք թարգմանութիւնը բժշկական տեղեկագրին, շտապ օգնութեան հետ եկած բժիշկէն ստորագրուած.

«Այսու կը վկայենք քե եղիշէ Պատրիարք վախճանած է սրտի կաթուածէ, երեկոյեան ժամը 8.15ին: Մարմնին վրայ չէ նշանակուած վայրագութեան որեւէ նշան»:

1 Փետր. 1990

ԷՅԼԱՆ ԿՐԱՆԱԹ

Իսկ հետեւեալը տեղեկագիրն է Յրանսական Սէն Ժօզէֆ Հիւանդանոցի բժշկապետին. —

On February 1st 1990 at 8.20 p. m. I was called to the Armenian Patriarchate. When I arrived I found His Beatitude the Patriarch Yeghishe Derderian lying on the floor in his bedroom. He was dead and before my arrival, the cardiac ambulance with the medical team were present and had attempted to resuscitate him.

The cause of death is cardiac arrest due to myocardial infraction.

A. A. KHOURY, M. D.

2/2/1990

«Փետր. 1, 1990, երեկոյան ժամը 8ը 20 անց, կանչուեցայ Հայոց Պատրիարքարան: Երբ հասայ, գտայ Ն. Ամենապատուութիւն Երբեկ Պատրիարք Տեառնեանը փնտռած գնահին՝ իր ննջասեղանին մէջ: Ան մեռած էր եւ ժամանումէս առաջ սրտի «եսապ օգնութիւն» մը իր բժեկական կազմով ներկայ էր եւ փորձած էր վերակենդանացնել զինք:

Մահուան պատճառը սրտի թագնապ էր, մկաններու անսովոր կծկումին ի հետեւանք»:

ԱՊՏԱԼԼԱԶ ԽՈՒՐԻ

Անմիջական կարգադրութիւններ

Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարի մեծ զանգը ընդհատ-ընդհատ գուժեց մահը Ս. Պատրիարքին: Արդէն Պատրիարքարան հաւաքուած էին ամբողջ Միաբանութիւնը, Միութեանց ներկայացուցիչներ եւ ազգայիններ:

Անմիջապէս լուրը կը հաղորդուի Ամենայն Հայոց Հայրապետին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան եւ Սփիւռքի բոլոր թեմերուն:

Թաղման թուականը որոշելու համար յարմար կը նկատուի Վեհափառ Հայրապետէն հասնելիք լուրին: Ուստի Պատրիարք Սրբազան Հօր մարմինը կը փոխադրուի Ֆրանսական հիւանդանոցի սառնարանը:

Երկու օրեր վերջ արդէն կը ժամանեն Ս. Աթոռոյս արտասահման ծառայող եկեղեցականներ: Էջմիածնէն հասնող հեռագիրը կը յայտնէր թէ «Գերշ. Տ. Ներսէս Արքեպս. Պօղոսեանի պիտի փոխարինէ Վեհափառ Հայրապետը»: Ուստի կ'որոշուի 10 Փետր. Շաբաթ՝ դազաղը մասնաւոր արարողութեամբ բերել Ֆրանսական հիւանդանոցէն եւ Եաֆայի դռնէն սկսիլ Տան Կարգը, իսկ Կիրակի. ի ժամ Ս. Պատարագի կատարել Օծումը եւ Թաղման Կարգը: Անմիջապէս հրաւերներ կը ղրկուին Երուսաղէմի երկու Պատրիարքներուն, Ֆրանչիսկանց Կիւսթոտին, փոքր համայնքներու եկեղեցական պետներուն եւ պետական աւագանիին:

Որոշուած օրը, առաւօտեան ժամը 10.30ին, հանդիսապետութեամբ Գերշ. Լուսարարապետ Սրբազանին, վեց վեղարաւորներ Պատրիարք Սրբազան Հօր դազաղը Եաֆայի դռնէն առաջնորդեցին դէպի Մայր Տաճար: Ծամբու ընթացքին կարդա-

ցուեցան «Տան Կարգ»ի հինգ հանգստեան Աւետարանները: Իսկ Յունաց Պատրիարքարանի կողմէ Մետրապոլիտ Եազօպոս Սրբազան կարճ աղօթք մը ըրաւ: Թէ՛ համբան եւ թէ՛ եկեղեցւոյ գաւիթը խոնուած ժողովուրդը յուզումի լուծեամբ համակուած էր: Եկեղեցին արդէն զգեցած էր սուգի իր հանդերձանքը: Կրկնակ Աթոռները, Տեառնեղօր եւ Պատրիարքի, սուգի քօղով շղարշուած էին: Մեծ Առեանին մէջտեղը դրուած էր բարձր, սեւածածկ պատուանդան մը՝ որուն չորս բոլորը բարձրադիր աշտանակներ՝ սեւ երկնքերով ժապաւինեալ: Դազաղը զետեղուեցաւ պատուանդանին վրայ: Ժողովուրդը յուզումահար մօտեցաւ իր վերջին համբոյրը դրոշմելու սիրեցեալ Հօտապետի սառած Աջին:

11 Փետր., Կիրակի առաւօտ կանուխ, չորս վարդապետներ դազաղին շուրջ լռեցեայ քաղցին չորս Աւետարանները: Ժամերգութիւնը կատարուեցաւ մեղմածայն եւ վշտագին: Հանգստեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը մատոյց Ամենայն Հայոց Հայրապետի ներկայացուցիչ Գերշ. Տ. Ներսէս Արքեպս. Պօղոսեան: Ս. Պատարագի ընթացքին, «Ողջոյն»էն առաջ, դազաղը բեմ հանուեցաւ, ուր Գերշ. Լուսարարապետ Սրբազանը յուզուած, Սուրբ Միւռոնով օծեց Հանգուցեալին ճակատը եւ աջ ձեռքը: Ս. Պատարագի սկզբնաւորութեան անձնապէս ներկայ էին Յունաց Պատրիարք Ամեն. Տ. Տիոտորոս Ա. Պատրիարքը, Լատինաց հանգստեան կոչուած նախկին Պատրիարքը՝ Մօնս. Ճիաքօմօ Պէլթրիթթի (քաղաքէս կը բացակայէր Պատրիարքը), համայնքային հոգեւոր պետեր, հիւպատոսներ եւ պետական աւագանին:

Ապա Սարկաւազը ծայնեց. «Ողջոյն տուր միմեանց ի համբոյր սրբութեան» եւ բոլոր ներկայ եկեղեցական դասը մի առ մի մօտեցան իրենց սիրեցեալ Պետին անշնչացած մարմնին, իրենց վերջին համբոյրը դրոշմելու անոր դալկացած ճակտին ու աջին: Դազաղը կրկին փոխադրուեցաւ իր պատուանդանին:

Հուսկ ապա, խոր լուծեան մէջ, Գերշ. Պատարագի Սրբազանը նախ կարդաց Վեհափառ Հայրապետին վշտակցական գիրը (որ հետեւեալն է) եւ դամբանախօսեց:

Լուսարարական Գերշ. Տ. Գաբրիել Արքեպիսկոպոս
վերջին Օծումը կը կատարէ.

Սգակիր հոգևոր եղբայրներ մեր, սգակիր ժողովուրդ.

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնէն վշտալի սրտով կը բերենք Մեր աղօթքը առ Աստուած, հոգւոյն համար Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի, Սրբազան Պատրիարքին Հայոց՝ Երուսաղէմի Առաքելական Սուրբ Աթոռի, որ իր աշխերը փակեց ու հոգին աւանդեց անժամանակ կերպով:

Սուգի մէջ է Հայաստանեայց ամբողջ Եկեղեցին, սուգի մէջ ենք բոլորս:

Հոգւոյ հանգուցելոյն, Քրիստոս Աստուած, արա հանգիստ և խաղաղութիւն:

Ի Տէր հանգուցեալ Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքի կեանքը, իւր պատանի հասակէն սկսեալ և վերջին երեսուն տարիներուն իբրև գահակալը այս սուրբ Աթոռին, եղած է տեսալէս անմնացորդ նուիրում Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց այս պատմական հաստատութեան, որուն ծառայած է հոգևոր տեսիլքով, պողպատեայ կոթովով ու Աղթամարեան հայու ոգիով: Իր հզօր իմացականութեամբ, իր բարդ ու բազմակողմ անձնաւորութեամբ, իր մտքի ու սրտի փոթորկումներով, երբեմն հակասական դրսևորումներով, սակայն ան մնացած է միշտ մեր օրերու Հայ Եկեղեցւոյ ամենատիրական դէմքը, Սիոնի բարձունքէն անբաժան:

Եղիշէ Պատրիարք, Եղիվարդ գրչի անունով, իր քանասեղծական վաւերական տաղանդով մանաւանդ, փայլատակեց հայ գրական կեանքի անդառաւնէն ներս Վազգէպիւնէն Մեղրամոմէն գործէն սկսեալ մինչև «Օտարականը», գլուխ-գործոցը իր վաստակին, որով պիտի պահէ իր ուրոյն տեղը հայ գրականութեան երկնակամարի տակ:

Այս աղօթքի լոյս պահուն, երբ մեր Պատրիարք եղբօր հոգին կը բաժնուի այս անցաւոր աշխարհէն և մեղմէ բոլորէս, իր կուրծքին տակ ծրարած հէքեաթը իր լեկոծ ապրումներուն, իր սխրանքներուն, իր կիրքերուն, մենք՝ վկանքը իր օրերուն, իր հետ միասին կը փակենք մատենը իր երկրային կեանքին ու կը լսենք: Ու կ'աղօթենք որ Բարին Աստուած ողորմութեամբ ու քաղցրութեամբ ընդունի անոր տագնապեալ հոգին յաւերժական խաղաղութեան աշխարհի բարձունքներուն մէջ:

Պարտք կը զգանք նաև Մեր մխիթարական խօսքը ուղղելու Սրբոց Յակոբեանց Միարանութեան զինուորեալ անդամներուն, որոնք վստահ ենք թէ այս սուգի և աղօթքի ժամին համակուած են սուրբ զգացումներով, մնայու ուխտապահ և նուիրեալ սպասաւորները այս Առաքելական Աթոռին որ Քրիստոսակոխ Սուրբ Տեղեաց մէջ բազմադարեան վկան է հայ ժողովուրդի քրիստոնէական հաւատքին, սիւներէն մին Հայաստանեայց մեր Մայր Եկեղեցիին և պարծանքը մեր հաւատաւոր ազգին:

Թող Բարձրեալն Աստուած միշտ լուսաւոր պահէ յիշատակը հանգուցեալ Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքի և մնայ միշտ օգնական ու մարտակից Սրբոց Յակոբեանց Միարանութեան, որպէսզի մօտ ապագային վերանայ սգոյ քօղը Սուրբ Աթոռի վրայէն և սկիզբ առնէ հոգևոր շինութեան ու ծաղկումի նոր շրջան մը աստուածասէր ու ազգանուէր իրագործումներու:

Եւ արդ, սիրեցեալ եղբարք մեր, վաղուան օրէն սկսեալ, սիրով միաբանած, ձեռք ձեռքի ու սիրտ սրտի տուած, փոխադարձ յարգանքով բարձր պահեցէք Սուրբ Դիսադէրի հաւատքի ֆառը, որպէսզի ան առաւել ճառագայթէ մեր Մայր Եկեղեցւոյ ու համայն մեր հաւատացեալ հօտին վրայ: Մեր օրհնութիւնը և յաջողութեան մաղթանքը ձեզի ամենուր:

«Յեղբայրսիրութիւն առ միմեանս գթածք, ի պատիւ զմիմեամք կլանել. ի փոյթ՝ մի վեհերստք. հոգւով եռացէք, Տեառն ծառայեցէք, յուսով խնդացէք, նեղութեան համբերեցէք, աղօթից ստէպ կացէք» (Հռոմ. ԺԲ. 10-13): Ամէն:

Քաղման Կարգ

Ժամը 11ին սկսաւ Քաղման Կարգը, հանդիսապետութեամբ Պատր. Տեղապահ Տ. Թորգոմ Արքեպս. Մանուկեանի: Յունաց եւ Լատինաց Պատրիարքները մասնաւոր Հանգստեան Կարգի արարողութիւն կատարեցին: Եկեղեցական դասը, Սարկաւագներ եւ Ժառանգաւորաց սաններ ատեան կազմած էին դագաղին շուրջ: Չորս վարդապետներ քահանայական կիսազգեստով, սաղաւարտ ի գլուխ, արծանացած էին պատուանդանի չորս անկիւնները իրեն դագաղաբարձներ: Պաշտամունքը կատարուեցաւ տպաւորիչ վեհութեամբ: Յետոյ կազմուեցաւ յուղարկութեան թափօրը առաջնորդելու Պատրիարք Սրբազանի մարմինը իր վերջին կայքը: Թափօրը կ'առաջնորդէին ամէնազգի «ղափաստ»ները եւ անոնց կը հետեւէին քաղաքիս երկու հայ Միութեանց սկստուտական խումբերը, Ժառանգաւորաց սաններ, սարկաւագներ, վարդապետներ, եպիսկոպոսներ եւ ապա հանդիսապետ Տեղապահ Սրբազանը, որուն կողքին կը քալէին Յունաց եւ Լատինաց Պատրիարքները իրենց հետեւորդներով եւ այլ եկեղեցական պետեր: Խուռն բազմութիւն մը կը հետեւէր թափօրին: Երբեմն երբեմն անծրել մը կը մտնուէր, կարծես երկինքն ալ իր մասնակցութիւնը կը բերէր ծովածաւալ բազմութեան արցունքին: Մինչեւ գերեզմանատուն երեք Աւետարաններ կարդացուեցան ըստ Քահանայաթաղի:

Քաղում

Լուսահոգի Սրբազանին գերեզմանը փորուած էր ըստ իր փափաքին Ս. Փրկչի

կիսաւարտ եկեղեցւոյ մուտքի սանդուխտներուն ծախ կողմը: Դագաղին վրայ հողը դրին Լուսարարապետ Սրբազանը եւ Ներսէս Արքեպս., որ հայրենիքէն բերած էր «ափ մը հող»: Կափուցուեցաւ դագաղին կափարիչը եւ դագաղը գերեզման իջեցուցին, յաւիտեանապէս զրկելով զմեզ Սրբազանին տեսութենէն: Գերեզմանի կնքման արարողութենէն ետք կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ եւ Յունաստանի Առաջնորդ Դերշ. Տ. Սահակ Արքեպս. Այվազեան յանուն Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Դարեգին Բ. Կաթողիկոսին իր խօսքը արտասանեց: Ապա եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ներկայացուցիչը Ֆրանսերէնով ցաւակցութիւն յայտնեց, զոր Դերշ. Տ. Դաւիթ Եպս. Սահակեան թարգմանեց Հայերէնի: Յետոյ վերջին «Հոգւոց»ով վերջ գտաւ տխուր այս արարողութիւնը:

Պաշտամունքի աւարտին, Յունաց եւ Լատինաց Պատրիարքները, Կրօնից Նախարար Պր. Համէր, Հիւպատոսներ եւ բոլոր հրաւիրեալները իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Տեղապահ Սրբազանին:

Ամբողջ Միաբանութիւնը թափօրով վերադարձաւ Մայրավանք ու բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր ներկայ բոլոր հիւրերը մեծարուեցան սուրճով:

Յաջորդող եօթը օրերուն տեղի ունեցաւ «Այգուց»ի արարողութիւն, գլխաւորութեամբ Տեղապահ Սրբազանի եւ մասնակցութեամբ Լուսարարապետ Սրբազանին, եպիսկոպոսներու եւ վարդապետներու:

Մահէն թաղում երկարող իննօրեակի ընթացքին, երեկոյեան Ժամերգութեան աւարտին կատարուած էր հանգստեան կարգ:

Ուրախութիւնն ու տրամուխը իրաւու ներհակ զգացումներ չեն: Երկուսն ալ կը բխին զգացողութեան նոյն վիճակէն, զոր հոգին կ'աւազայայէ Աստուծոյ եւ աշխարհի ներգործութեամբ, նման ծիրանի գօսիին որ կը կազմուի նսխւեաց փորփրիկէն: Ստանց ցաւի մեծ սովամահ կ'ընեն կեանքը, իսկ առանց ուրախութեան՝ մահուան կը օրհնեն զայն: Իր բիււրեղ հոգին գիտէ զգալ մութիւնը կոյրեւոն, կասաղի քուռառութիւնը հանդուսեւեւուն եւ առակաւոր խեղութիւնը հաւուսեւեւուն, վերածելով իր ճառապանք հրաւիր եւ գեղեցկութեան: Ան կը ցուցադրէ իր հոգին Աւետարանի էջերէն, հազարաբեր ծաղիկի մը պէս, կամ նման բոցավառ ըղձաբխին, յանախ նգօր՝ աղաղակելու չափ իր կրակէն, եւ երբեմն զալաւուն՝ արժապղակով լուսնին:

«Օտարական»ի Յառաջարանէն

ԵՂՎԱՐԴ

Դազարը դեպի Ս. Փրկիչ՝ համդիսապետութեամբ
Տեղապահ Սրբազանի.

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂՈՂՆԵՐ

Թունաց Պատրիարք Ամեն. Տ. Տիո-
տորոս Ա., երկու եպիսկոպոսներով և
երեք վարդապետներով:

Լատինաց նախկին Պատրիարք Ամեն.
Տ. Ճիաքոմո Պելլոթիթթի և Պատրիար-
քարանձի քարտուղար Հայր Պաթհիշ:

Պապական Նուիրակի փոխանորդը:
Ֆրանչիսկանց կիւսթոտին (քաղա-
քէս բացակայ) փոխանորդը՝ Հայր Ճուսթօ
Արդարազ, երեք վարդապետներով:

Անկլիքան Եպս. ի ներկայացուցիչը:
Ղպտոց Եպս. Տքթ. Անպա Պասիլիոս:
Ասորւոց Եպս. ի բացակայութեան՝ իր
փոխանորդը՝ Հայր Շիհօ:

Հապէշաց Եպս. Ը:

Եոյն-կաթոլիկներու համայնքապետ
Դերշ. Լութֆի Եպս. Լահճամ:

Հայ-կաթոլիկներու համայնքապետ
Դերշ. Տ. Եովսէփ Մ. Վրդ. Ռուպեան:
Մարոնիթ համայնքի պետ՝ Մօնս. Օ-
կոսթին Հարֆուշ:

Ռուսական եկեղեցւոյ Հովիւր:

Լուսերականներու Փրօփօթը՝ Եօնան-
նէս Ֆրէտրիխ:

Սկովտական եկեղեցւոյ Երէցը:

Տորմիսին վանքին տեսուչը:

Դոմինիկեաններու մեծաւորը:

Կրօնից Նախարար՝ Զէպուլուն Համէր:

Երուսաղէմի Քաղաքապետ Վսեմաշուք
Թէտի Քօլլէք:

Ամերիկեան Հիւպատոս՝ Պր. Ֆիլիփ
Ուիլքօքս:

Բրիտանական Հիւպատոս Պր. Իվան
Ռօյ Բէլլըն:

Ֆրանսական Հիւպատոս Պր. Կիլ Տէ
Հիւմիէր:

Իտալական Հիւպատոս Պր. Մարինօ
Ֆլէրի:

Սպանական Հիւպատոս Պր. Խոզէ Մա-
րիա Իփարակուիրէ:

Պելճիքական Հիւպատոս՝ Պր. Պէր-
նարտ Փիէռ:

Եունական Հիւպատոս Պր. Միխայիլ
Քամպանիս:

Շուէտական Հիւպատոս՝ Պր. Առնօլտ
Հիէրսթրօմ:

Ֆէյսալ էլ Հիւսէյնի:

Նաթան Շարանսքի:

ԵԱԶԿԵՊՍԱԿ ՆՈՒԻԲՈՂՆԵՐ

Միաբանութիւն Ս. Աթոռոյ (Մեծ խաչ)
Դասք Սարկաւազաց

Ս. Աթոռոյ Պահակներ (Խաղաղներ)

Տիար Մուրատ Մանուկեան և ընտանիք

Տիար Դէորդ և Օր. Աշխէն Հինգլեան

Տէր և Տիկին Սահակ Գալայճեան

Տէր և Տիկին Կարապետ Եակոբեան

Տիար Վարդան Պալգճեան և ընտանիք

Օրդք. Մարի և Անգինէ Գարակէօզեան

Տիար Ռուբէն Աղամեան և ընտանիք

Տիկին Սօնա Գարթրեան և զաւակունք

Ս. Թարգմանչաց Վարժարան

Երուսաղէմի Հայոց Բարեսիրական Միու-

թիւն — Երուսաղէմ

Նոյնին Ամերիկայի Մասնաճիւղը

Նոյնին Աւստրալիոյ Մասնաճիւղը

Հ. Ե. Դ. — Երուսաղէմ

Հ. Մ. Ը. Մ. — Երուսաղէմ

Ռոստոմ (Հ. Ե. Դ.) Երիտասարդական

Միութիւն — Երուսաղէմ

Հայ Դատի Եանձնախումբ — Երուսաղէմ

Հայ Օգնութեան Միութիւն — Երուսաղէմ

Հ. Մ. Ը. Մ. — Եաֆա

Հ. Մ. Ը. Մ. — Հայֆա

Հ. Օ. Մ. — Եաֆա

Հ. Օ. Մ. — Հայֆա

Հայ Երիտասարդաց Միութ., Երուսաղէմ

Հ. Ե. Մ. Սկստական

Հ. Ե. Մ. Երիտասարդունեաց

Ռ. Ա. Կ.

Ճինիլեան Դարձանատուն

Տէր և Տիկ. Անդրանիկ Պաղճեան և ընտ.

Տէր և Տիկին Նուպար Արսէնեան և ընտ.

Տէր և Տիկ. Եովհ. Պէննէեան և զաւակունք

Տիար Եովհաննէս Մէրկէրեան և ընտանիք

Տէր և Տիկ. Հրանդ Նազգաշեան և զկիւք.

Տէր և Տիկ. Եակոբ Անդրէասեան և ընտ.

Տէր և Տիկին Համբար Գալայճեան և ընտ.

Յ Ա Ռ Ո Ն Կ Յ Ա Ռ Ո Ն Զ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ս. Էջմիածին, 3 փետր. 1990

Անհուն վշտով լսեցինք զոյժը եղիշէ Սրբազան Պատրիարքի յանկարծակի մահուան։ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և մենք բոլորս սուգի մէջ ենք և կ'աղօթենք ի Տէր հանգուցեալ Պատրիարքի հոգւոյն խաղաղութեան և լուսաւորութեան համար։ Թաղմանական արարողութիւններուն պիտի մասնակցի մեր ներկայացուցիչը՝ Մայր Աթոռի Դիւանապետ Տ. Ներսէս Աբեղա։ Պոգոպալեան, որ կը ժամանէ փետր. 6ին Մոսկուայէն Աման Aeroflotով։ Հանեցէք անհրաժեշտ տնօրինել։ Մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Ձերդ Սրբազնութեան և Ս. Ծակոբեանց սգակիր Միաբանութեան։ Օրհնութեամբ։

ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԳԱՅՐՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Իսթանպուլ, 5 փետր. 1990

Խորունկ ցաւակցութիւններ։ Ողջ մնայ Միաբանութիւնը։ Աստուած պահէ Ս. Աթոռը։ Լաւագոյն ընտրութեան մաղթանքներով։

ՇՆՈՐՀԲ ԳԱՏՐԻԱՐԲ

Իրզպոն, 6 փետր. 1990

Խորապէս վշտացանք իմանալով Ձեր հեռագրէն վախճանեամբ երուսաղէմի Առաքելական Աթոռի Պատրիարք եղիշէ Աբեղայի։ Այս տխուր առիթով կ'աղօթենք արտայայտել Ձեզ և Միաբանութեան սրտագին ու խոր ցաւակցութիւններ մեզմէ անձնապէս և Դալուստ Կիւպէնկեան Հիմնարկութեան վարչական և գործադիր մարմինէն։

ՌՕՊԵՐԹՕ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ

Երուսաղէմ, 4 փետր. 1990

Մեր և Իսրայէլի քաղաքացիներուն անունով կու գամ յայտնել Ձեզ և Հայ համայնքին մեր սրտազգած վիշտը և կը բաժնենք Ձեր խոր սուգը Հայ համայնքի պետ եղիշէ Պատրիարք Տէրութեանի մահուան առիթով։

Իր անդուգական անձնաւորութիւնը, իր կորովի առաջնորդութիւնը և իր իմաստութիւնը երկար տարիներով պատուաբեր գիրք մը ապահովեց Հայոց՝ Իսրայէլի քրիստոնէական հա-

Տէր և Տիկին Սարգիս Մելիքոսեան և ընտ. Տէր և Տիկին Թակոբ Շէօճէլեան և ընտ. Տէր և Տկ. Թովհաննէս Պետրոսեան և ընտ. Մոմէն Ընտանիք

Տիար Թակոբ Դարլանեան և ընտանիք Տիար Թակոբ Առաքելեան և ընտանիք Նասսարեան ընտանիքներ (Բեթղէնէմ) Տիար Դէորդ Նասսարեան և ընտանիք Տիար Անթոն Մարտիրոսեան և ընտանիք Տիար Նշան Մարտիրոսեան և ընտանիք Տիկին Արփիկ Մարտիրոսեան և զաւակունք Տիար Թադէոր Օհաննէսեան և զաւակունք Տէր և Տկ. Վարուժան Սարգիսեան և զւկք. Աւագեան Քոյրեր (Ռամա)

Տէր և Տիկին Տանի և Լուսիա Նիցանի Տիկին Վերթինի Օկոստին Լամա և զւկք. Տիար Ասատ Ապու իսաիլ և ընտանիք Պէյթ - Սահուրի Քաղաքապետ և Քաղաքապետարանի Սորհուրդ Նուսէյպէն Ընտանիք (Պէյթ Հանինա) Նասիմ Թորքի

Պաղեստինի Ակադեմիայի Կազմակերպութիւն (Տքթ. Մահտի Ապտ բլ Հատի)

Ամերիկայի Վարդանանց Ասպետներ

Ամերիկայի Սեբաստիան Միութիւն

Տքթ. Միսաք Հայկենց (Ամերիկա)

Տիար Հայկ Մարլեան (Ամերիկա)

Տէր և Տիկին Դրիգոր և Արփի Ասլանեան (Ամերիկա)

Տիկին Անթառամ Զօլագեան և զաւակունք (Ամերիկա)

Տիար Ասատուր Անդրէասեան և ընտանիք (Ամերիկա)

Տիար Թակոբ Աւագեան և եղբ. (Ժընև)

Տէր և Տիկին Ժան և Ատրինէ Դաբրիէլեան (Մարտէշ)

Ամերիկեան Ընդհ. Հիւպատոս Պր. Ուիլքս և անձնակազմ

Տիար Մուսա էլ Մուս (Ժողկազմաւոր)

» » » » (յանուն Հայրենի երկրաշարժէն անտուն մնացած ազէտեալներուն)

Ա. Փրկչի Գերեզմանատու մը.

Citta Vaticano, 3 February 1990

Bishop Guregh Kapigian
Patriarchal Vicar
St. James Monastery
Jerusalem — Israel

His Holiness Pope John Paul II has asked me to convey his condolences to Your Excellency the clergy and the laity of the Armenian Patriarchate on the death of His Beatitude Patriarch Yeghishe Derderian. His Holiness gives thanks to God for the meeting between Pope Paul VI and the late Patriarch in Jerusalem in 1964 and during the visit of His Holiness Vasken I to Rome in 1970. He assures you of his prayers for the Patriarch's eternal rest and for the consolation of all who mourn his loss.

CARDINAL CASSEROLI

Moscow, 6 February 1990

His Excellency Bishop Guregh Kapigian
Patriarchal Vicar in Jerusalem
St. James Monastery
Jerusalem — Israel

Your Excellency,

We deeply grieve about the death of His Beatitude Yeghishe Derderian, the Armenian Patriarch of Jerusalem, whom we shall always remember. We pray to our Lord so that He may receive the soul of his faithful servant in the heavenly abode. We shall keep the fond memories of this wise hierarch and dear brother who was filled with love for our Russian Orthodox Church. At the funeral, Archimandrite Nikita, Head of the Russian Orthodox Mission in Jerusalem will pay the last tribute to His Beatitude Patriarch Yeghishe Derderian on behalf of our Church.

With love in our Lord

PIMEN

PATRIARCH OF MOSCOW & ALL RUSSIA

Պ. Այրէս, 2 Փետրուարի 1990

Գերշ. Տ. Կիւրեղ Եպո. Գաբիկեան
Պատրիարքական Փոխանորդ Երուսաղէմի Աթոռին
Սգակիր Միաբանութիւն Սրբոց Թակոբեանց Ուխտին

Սիրելի եղբայրներ,

Խոր վիշտով տեղեկացանք վախճանումը Ամենապատիւ Պատրիարք Տ. Եղիշէ Արքեպո. Տէրաւրեանի:

Մեր Արժանթիւնահայ Թեմի եկեղեցական դասին և հաւատացեալներու վշտակցութիւնը՝ Միաբանութեան և ձեր ժողովուրդին:

Կ'աղօթենք որ Տէրը խաղաղութեամբ ընդունի Սրբազան Պատրիարք Հոր հոգին իր յաւիտեանական օթեանին մէջ, ուժ և կորով՝ Միաբանութեանդ: Պայծառասեռութիւն՝ որպէսզի Տիրոջ օրհնութեամբ լաւագոյնը անօրինակ Սուրբ Աթոռը օժտելու արժանաւոր յաջորդով մը:

ԳՐԻԴՈՐԻՍ ԵՊՍ. ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ
Առաջնորդ Արժանթիւնահայոց

մայնքներու շարքին և ողկեց ստեղծելու ուժեղ և սերտ յարաբերութիւն՝ Իսրայէլի ժողովուրդին, իշխանութեան և պետութեան առաջնորդներուն հետ։

Իր անժամանակ մանր բայց մը պիտի թողու զոր գծուար պիտի ըլլայ լեցնել։

ՀԱՅԻՄ ՀԻՐՈՅ

Նախագահ Իսրայէլի

ԵՐԱՆԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ Ե. ԵՐԱՆԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ

Դրեթէ նախնական և հասարակական ստացած են նաև վարչապետ Իսկախ Մամբրէ, Ռաի-կանապետ Տէյֆիտ Քրաուսէ, Քրիստոսեան Եղեղեցիներու հետ կապի կամիտէի պաշտանեայ Տքթ. Ռաի Կրաուսէ, Փաշապետ Քեաի Քալէքէ, Jewish Agency Տնօրէն Ռաի Նաբրիտէ, Նախկին Կրտից Նախարարի փոխանորդ Տքթ. Իսրայէլ Լիփիէլէ, Միջնաժողովային Դարձոց (Gnai Brith) պատասխանատու Ռաբբի Տէյֆիտ Ռալէնէ, Փաստարան Աշխատ Լէֆիէ, Tourismի Նախարարութեան Տնօրէն Տիգիւն Նայա Ֆիլիքէ, Անկլիքան Արքեպս. Մամբր Քաթիթիէն, Պապական Նախարարի Փոխանորդ Հայր Ռէնգո Ֆրանթիէն, Սովետ. Լիպտաստարանի Տեղակալ Կէրկի Մարտիրոսովէն, Տքթ. Միշէլ Տապաուպ և քնտանիքէն, Արարական Դրաստեանի Տնօրէն Ֆէյաալ Լիւսէյնիէն, Ամերիկեան Ընգ. Լիւսպատու Պր. Ֆիլիպ Ռաիքաքէ, Կաթիլք Խալի Սրաուսէլէի Կերկայացուցիչ Միշէլ Պարիէ, Սուղայատանի և Սամարիայ Կառավարիչ Պրիկատոր ձեռնարալ Նայա Երէզէ, Մամարացի համայնքի հոգևոր պետ Նաէթ Ապոնցտայէ (Հալան), Նապարէթի քաղաքապետ Քէֆիթք Ջայայտէ, Քէմալ Լիտաուիյէ (Ռիմալ — Փապ) և Հաբ. Ափրիկէի գեղապետ ձ. Լ. Վիլհէմէն և Ռ. Նաև ՊԱԿի Նախագահէն։

ԻՐԱՆԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ

Հայ Եղեղեցա. Դարձերի Խորհրդի Նախագահ Սաեփան Վարդանեան, Դեղարահտական Եղեղեղար Դեղարգեանց, Հանգապեայի մօրեղբոր թոռ Սովիկ Մանուկեան, Օնանէն և Մայաա ձեքիճեան։

ԲՈՒՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մեքապ Սոյս. Մաթաֆեան, Մանուէլ Վրգ. Երեմիեան, Մարմարա Օրաթերթ, Էմաթ-Նազ. Օրաթերթ։

ՄԵՐԱՆԱԿԱՆ Ե. ԱՆԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ

Կիլիկեան Քեաի Առաջնորդ Մեքապ Արքեպս. Ալէնան, Դայիթորիայ Քեաի Առաջնորդ Վալէ Արքեպս. Սովսէփեան, Դայիթորիայ Կիլիկեան Քեաի Առաջնորդ Տաթև Սոյս. Մարգիտեան, Սոյիկ Վրգ. Պալեան, Սիփան Քիյ. Միսեան, Ամերիկեան Լրէական Կամիտէի գիթոց Մայքլ Լ. Լափիէ և Ռաբբի ձեյաա Ռաուսէ, Երաւապէսի Հայաց Պատրարքարանի Ռաբիկամ-Ներսէս Նախագահ Սաբէն Ֆէլեան, Համապետատանայ Վերալիկոց Միտիեան Կոզմէ Դրիգոր Ռեկանեան, Ս. Քարգմանայց Յարէլ, Կամիտէ (Լա Աննէլըս), Սամաէլ Ենտանիք, Ապապեան Ենտանիք, Նապարեան Ենտանիք — Կաբս. Ռաուս, Ռաթիթ, Ջաբապ Առաքելեան և Ենտանիք, Ման. Ռալէթ Լ. Շիլէն։

ԱՐԱՐԻՆԻՒԹՅՈՒՆ

Հայ Կեղարանի վարչութիւն — Պ. Ալրէն։

ԱՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վարչապետ Ռաուսիթ Քիրքըլլայէր, Կարաիեալ Տքթ. Հաև Հէրման Կրեկըս։

ԱՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ապան Սոյս. Պալիպեան, Հնիպեան Կառակցութեան Առեանապետ Սովանէնէ Տէմրիճեան, Վարչութիւն Երա Պեքաւեգա Մշակութային Միութեան, Տիգիւնց Օժանգակ Մարմիէ և Հայ Մարմնամարդական Միութեան, Սիտի, Սաեփան և Արթիւր Ռանիկեան և Ենտանիք։

ՊԱՐԱՐԻՒԹՅՈՒՆ

Քէքեան Մշակութային Միութիւն, Հ. Ռ. Ը. Մ.։

ԴԱՆԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ

Վապէն Արքեպս. Քէլիլեան, Վարգան և Սիրվարդ Վարգանեան։

ՀԱՆԱԿԱՆԻՒԹՅՈՒՆ

Կալիկաթայի Հայ Եղեղեցա. Հոգաբարձութիւն։

ՔՐԱՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Եղեղեցիներու Համալիարեային Խորհուրդի Քառասուցարի Փոխանորդ Քառար Սալէֆ, Ռամանիայ Նախկին թագաւի Փալէոլոնիէն Տէմիոյն։

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵՒՆՆԵՐ

11 Մարտ, Անտանիկի Կիրակին ամբողջությամբ լրացված էր։ Հուսանողի Պատերազմի ֆառատունքին։ Մայր Տանարի Առաջին Սեղանին վաղ պատերազմից Գերո. Տ. Դալիք Նալա. Սանակեան, որան խօսքը սեռել էր 15 18 թի վրայ։ Ապա կատարեցա՝ հոգեհամ. գրասեան հանդիսաւոր պատեան, զիստաւորեանք Գերո. Տեղապան Ս. Հոր։ Այս արարողութեան ներկայ եղան Ղազար. եւ Ասոր. եւ Սպիտակապետ. փոխանորդներ։ Յետոյ կազմեցաւ երկարամիջ բաժնոր, բողկացած բոլանցով Միաբանութեան եւ ուսանողութեան, որոնք Գերո. Պատերազմի շնորհիւ եկուրք եւ հանգստեան շարունակեց երկրով ուղղուեցան Ս. Փրկչի գերեզմանատունը եւ բոլորեցան հանգուցեալ Պատերազմի բարձր հոգակոյտին տուր։ Հոն եւս կատարեցաւ հանգստեան կարգ, որմէ ետ Ժառ. Վարժարանի Տեսուչ Տ. Մարտիկ Վրդ. ապրումով արտասանեց Հուսանողիին վերջին խորհրդածնեան «Մեկնողներուն», ուր Մարտիկը համակող յուզումով կ'ոգե-

կոչէր յիշատակը անգործօրէն բաժնուած իր օժակից կամ պատեանակից վերաբարեւեալներուն։ Վարդան Սեղ. կարգաց եղիվաւրդի «Անցորդ» հասարակ զոյր հասում մը։ Ամենին ետք, մալուղ քիքիւ անձեռի տակ խօսք առաւ Գերո. Տեղապան Սեր. Հայր. որ յիշատակի իր խօսքերը լրացանեց որպէս միախորեան եւ Զրուծի Յիշատակներ։ Դալիքապետներ զեղեղուեցան մեծ նշանակալի շիքին վրայ։

Յաջորդ օրէնքը բնութիւն, Սիմիոն բոլոր կողմերէն սկսան ժամանել Ս. Ուսանողի Միաբաններ — Սպիտակապետ եւ Վարդապետ — մասնակցելու համար Պատերազմական բնարութեան համար զուգարեւելիկ ժողովներուն, որոնց բաւական նշանակում էին 21 եւ 22 Մարտ, Զորեմարտի եւ Հինգեմարտի օրերը։ Սուրբ զոհեան ալ վար աւանդեցաւ Պատերազմական։

ՇՐՈՒՄԱՆՈՒՆ

Դիւան Արքեպիս. Կապուչեան՝ Փարիզ, Սարգիս Եղան. Վարդանեան՝ Մարտիկ, Կարմիր Եղան. Զաքարեան՝ Լիւն, Կարմիր Զեյնեան՝ Փարիզ։

ԴԵՐՄԱՆՈՒՆ

Հանգիստի Աւետարանական Եկեղեցւոյ Խորհուրդի Կարգաւ Տէր. Լէւոն Եղան. Զաքարեան։

ԻՏԱՆՈՒՆ

Վերեւորիկի Միաբանեան Միաբանութեան Մեծաւոր Հայր Կերեւալ. Վ. Տէր Կերեւեան։

ԱՆԴՈՒՆ

Փրկչի թղթերի Արքեպիս. Տէր. Ռազմիկ Գեորգի, Եղիշ Եղան. Կիլիկիեան։

ՌՈՒՄԱՆՈՒՆ

Տիրայր Արքեպիս. Մարտիկեան, Զարեհ Ս. Վրդ. Գարեան։

ՈՒՆԱՆՈՒՆ

Սանակ Արքեպիս. Այվազեան։

ՍԵՐՈՒՄԱՆՈՒՆ

Գաւառի Սպարապետ Մարտիկեան։

ՍԴՆԱՆՈՒՆ

Զաւեն Արքեպիս. Զիւլիքեան, Մարտիկ Զարեանեան։

ԿԵՐԵՎԱՆ

Եղիշ Ե. Վրդ. Մանեկեան, Արթուր Այվազեան։

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի անդամներէն Կեանեալները, Երանեալներ Գաւառի Մարտիկեան անթիւ, Ժառ. Զաքարեանի Կարգաւ Զարեանեան, Սարգիս Կարգաւ, Սանակ Արքեպիս, Փրկչի Պատերազմական, Մարտիկ Կերեւեան, Զոր. Ե. Վրդ. Կերեւեաններ եւ Սպիտակապետներ։